

2018-11-19

Er beteckning
FIHM2018-536-11Miljö- och energidepartementet
m.registrator@regeringskansliet.seFörsvarsinspektören (FIHM)
exp-fihm@mil.se**Bemötande av Försvarsinspektörens skrivelse till Regeringen, FIHM2018-536-11, daterad 2019-11-15, angående dränering av Karlsborgs PFAS-förorenade flygplats**

Aktion Räd Väterns förhoppning var att Försvarsinspektören skulle inse, att det är högst olämpligt att dra igång ett dräneringsarbete på Karlsborgs flygplats, en verksamhet som riskerar att ytterligare förvärra föroreningssituationen. PFAS-problematiken runt militära övningsplatser är redan svår och komplicerad. Det är direkt skadligt för försvaret om de ansvariga medvetet ökar utsläppen av miljö- och hälsofarliga PFAS-kemikalier i dricksvattentäkten Vätern. Då ärendet dessutom har handlagts enligt fel lagutrymme, eftersom det per definition är ett markavvattningsärende, borde det ha varit enkelt för tillsynsmyndigheten att ta ett omtag.

När så inte sker vidhåller Aktion Räd Vätern kravet på att Regeringen omedelbart inhiberar Försvarsinspektörens beslut (FIHM2018-536-9) att tillåta Fortifikationsverkets dränering av rullbanan på Karlsborgs PFAS-förorenade flygplats. Beslutet bör därefter upphävas och ärendet förvisas till ny handläggning tillsammans med det pågående markavvattningsärendet, som av länsstyrelsen betecknats som en verksamhet med risk för betydande miljöpåverkan (Länsstyrelsen 2018-08-31).

Aktion Räd Vätern bestrider Försvarsinspektörens uttalande att föreningen saknar talerätt.

1. Talerätt

Mark- och miljödomstolen i Vänersborg har i tidigare domar, gällande Försvarets materielverks granatbeskjutning av Vättern, fastställt att Aktion Rädda Vättern har talerätt i ärenden som påverkar Vätterns miljö. Se särskilt domen i mål M 636-16 m.fl. på sid. 5-6. Aktion Rädda Vättern har nu verkat i över fem år och har drygt 1 000 medlemmar. Eftersom varken granatbeskjutningen av fiskeförbudsområde eller flygplatsens dränering handlar om försvarshemligheter eller militärstrategiska beslut skulle en vägran att ge Aktion Rädda Vättern talerätt strida mot Århuskonventionen som Sverige anslutit sig till.

I samrådsprocessen i det större markavvattningsärende som pågår (länsstyrelsens dnr. 531-13904-2018) har dessutom Fortifikationsverket skickat ansökningshandlingarna till Naturskyddsföreningen för kännedom. Det visar att även en ideell miljöorganisation som Aktion Rädda Vättern bör kunna delta i processen.

Försvarsinspektören för Hälsa och Miljö (FIHM) hävdar vidare att 26 § förordning miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd, som handlar om att *”organisationer och enskilda som kan ha ett särskilt intresse i saken skall på lämpligt sätt och i skäligen omfattning ges tillfälle att yttra sig över en anmälan”*, inte gäller för hantering av förorenad mark enligt 28 § förordning miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd. Inte ens närliggande jordbruksverksamheter, som är beroende av att Kärnebäcken regelbundet kan muddras utan att giftspridning sker, har fått någon information i bankantsdräneringsärendet. Det finns ingen bestämmelse i miljöbalkens 10 kapitel eller i förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd som styrker FIHM:s felaktiga påstående att samråd inte ska ske när det gäller handläggning av ärenden som handlar om förorenad mark.

Aktion Rädda Vättern bestrider FIHM:s uttalande att föreningen saknar talerätt.

2. Bankantsdräneringen är en del av hela flygplatsens dränering

Av Fortifikationsverkets tidigare ansökan *”Karlsborgs flygplats – Dränering av Airside”* **2014-04-28** framgår det tydligt av den tekniska beskrivningen att kantdräneringen av rullbanan ingår i markavvattningsprojektet. Bankantsdräneringen är en av dräneringstyperna och betecknas med DR.

g:\ring\prova\ansökningshandlingar\1414\1414-04-28\1414-04-28-001 - Karlsborgs flygplats - dränering av Airside.docx

10. Teknisk beskrivning

10.1 Ny dränering och jordbruksdränering (täckdikning)

Hela flygplatsen kommer att försees med ny dränering. En översiktskarta över flygplatsområdet redovisas i Bilaga 1. I Bilaga 2 bifogas detaljerade ritningar, åtgärdsplaner (6 st), där de olika typerna av dränering är angivna enligt följande:

JDR = jordbruksdränering (täckdikning)

TDR = dränering i makadamdiken (där TDR står för toppslitsad dränering)

DR = kantdränering

På sidan 6 i nämnda dokument står specifikt om dräneringen av rullbanan. Den ska anslutas till dagvattensystemet.

Arkivbild för markavvattningsplan

Dränering längs rullbanan kommer också att ersättas med ny kantdränering (Ø 110 mm), som ska avvattna banans överbyggnad. Dessa utförs i stort sett som ovan. Totalt kommer ca 5 km dränering att läggas i makadamdiken.

Alla nya dräneringsledningar kommer att anslutas till befintligt dagvattensystem via delvis nya dräneringsledningar. Den nya dräneringen kommer inte att läggas djupare än befintlig dränering.

När det 2014 upptäcks att flygplatsen är förorenad av PFAS läggs dräneringsprojektet på is. När det sedan återupptas fyra år senare bryts rullbanans dränering ut från markavvattningsärendet och Fortifikationsverket försöker uppenbarligen genomföra en del av projektet utan miljöprövning och endast genom en intern uppgörelse med FIHM.

Om detta sker på grund av bristande kunskap om miljölagstiftningen bör det snarast rättas till genom att upphäva FIHM:s beslut (FIHM2018-536-9) och återförvisa ärendet till det pågående markavvattningsärendet.

Om utbrytningen av en del av dräneringen har skett medvetet för att undvika miljöprövning handlar det snarast om "försvarande av miljökontroll" enligt 29 kap. 5 § miljöbalken. Det skulle kunna leda till böter eller fängelse i högst två år.

Fortifikationsverket har lämnat en "oriktig uppgift" (29 kap. 5 § punkt 1 miljöbalken) i markavvattningsansökan daterad **2018-04-11**. När åtgärden redovisas i den nya separata anmälan till FIHM står det klart och tydligt att bankantsdräneringen delvis ska läggas under grundvattennivå, alltså ner i det förorenade grundvattnet. Både ytvatten och grundvatten kommer att dräneras ut i dagvattensystemet och det handlar därför tveklöst om markavvattning. Nedanstående uppgift från 2018 är alltså oriktig:

Utöver planerad markavvattning enligt ovan kommer dränering längs rullbanan att ersättas med ny kantdränering som ska avvattna banans överbyggnad, **men då det inte handlar om markavvattning** ingår denna åtgärd ej i här aktuell ansökan, utan kommer att behandlas i anmälan till FIHM.

Alla nya dräneringsledningar kommer att anslutas till befintligt dagvattensystem via delvis nya dräneringsledningar. Den nya dräneringen kommer inte att läggas djupare än befintlig dränering.

3. FIHM:s förvirrade påståenden om tillämpliga paragrafer

Det framgår av Fortifikationsverkets handlingar att man fått rådet att bara göra en anmälan till FIHM om ändring av verksamheten istället för en ansökan om tillstånd hos länsstyrelsen.

2018-07-24 anmäler Fortifikationsverket *"planerade arbeten med utbyte av befintlig bankantsdränering enligt 1 kap. 11 § Miljöbalken."*

Så många paragrafer har dock inte miljöbalkens första kapitel. Avsikten är troligen att anmäla enligt 1 kap. 11 § miljöprövningsförordningen. Så står också i anmälanstexten daterad 2018-07-11, med tillägget punkt 1. Det borde ha stått punkt 2 men varken Fortifikationsverket eller konsulten Ramböll känner till att verksamheten saknar tillstånd och endast är anmäld som C-objekt.

FIHM uppmärksammar dock detta men skriver både i beslutet FIHM2018-536-9 och i skrivelsen FIHM2018-536-11 att anmälan enligt 1 kap. 11 § miljöprövningsförordningen inte är aktuell. Men det är bara paragrafens *punkt 1* som är inaktuell. Om en verksamhet som är anmälningspliktig gör en ändring, som har betydelse ur störningssynpunkt, ska detta anmälas enligt 1 kap. 11 § *punkt 2* miljöprövningsförordningen.

Men Fortifikationsverket tycks inte ha ändrat sin anmälan utan FIHM gör, på eget initiativ, bedömningen att ärendet istället bör hanteras som en anmälan om efterbehandling enligt 28 § förordning miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd. Då Fortifikationsverket planerar att gräva i och läns pumpa det förorenade grundvattnet är det definitivt så att detta *"kan medföra ökad risk för spridning eller exponering av föroreningarna..."* (citrat ur 28 §). Men Fortifikationsverkets anmälan handlar inte om efterbehandling eller avhjälpandeåtgärd som det står i 28 § förordning miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd. Den planerade verksamhet handlar om att förvärra föroreningssituationen.

Till förvirringen hör sedan att FIHM skriver på sidan 5 under rubriken *"Tillämpliga bestämmelser"* att beslutet FIHM2018-536-9 har fattats med stöd av 27 § förordning miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd (som handlar om anmälningar enligt 9 kap. 6 § punkt 4 miljöbalken och 1 kap. 11 § punkt 2 miljöprövningsförordningen).

4. Ytterligare felaktigheter i FIHM:s senaste skrivelse

a) I den nya skrivelsen FIHM2018-536-11 tillför FIHM ytterligare felaktiga upplysningar. Där står under punkt 1 på sidan 2:

"Försvarsinspektören gör dock samma bedömning som länsstyrelsen framfört i sitt yttrande, att ärendet avseende utbyte av bankantsdränering hanteras separat av Miljöprövningsdelegationen i Västra götalandets län."

För det första hanteras bankantsdräneringen inte alls i den pågående tillståndsprövning där Miljöprövningsdelegationen ska fatta beslut. Länsstyrelsens handläggare, som svarar på remissen genom ett yttrande daterat 2018-09-10 (dnr 503-30615-2018), arbetar på miljöskyddsavdelningen och refererar till den totala miljöprövningen av Karlsborgs flygplats och inte till

bankantsdräneringen. Det är ju på grund av FIHM:s olagliga beslut som bankantsdräneringen inte prövas av någon annan än FIHM.

(Det *borde* dock vara ett ärende även hos Miljöprövningsdelegationen eftersom hela saneringsproblematiken först måste vara löst innan tillstånd till femdubbling av verksamheten på Karlsborgs flygplats kan ges.)

För det andra är det en annan avdelning inom länsstyrelsen som fattar beslut om markavvattningen, nämligen Vattenavdelningen. Ansvarig tjänsteman inom denna avdelning har inte yttrat sig i bankantsdräneringsärendet – just på grund av att Fortifikationsverket dragit undan denna del av markavvattningen från anmälan.

b) I punkt 2 i den nya skrivelsen FIHM2018-536-11 bekräftar FIHM att tillsynsmyndighetens förståelse för själva dräneringsarbetets förutsättningar är försvinnande liten. Där står: "Återförs vattnet i direkt anslutning till källan bör risken för spridning av föroreningen bli minimal..." Källan till föroreningen är det förorenade grundvattnet. Länspumpningsvattnet kan inte återföras till det dräneringsdike som håller på att grävas upp utan måste infiltreras i närliggande gräsytor – om det är tekniskt möjligt. Dessa ytor betraktas i markavvattningsansökan som relativt rena då jordprover inte visat alltför höga halter PFAS. Det är dessa rena ytor som mot länsstyrelsens råd nu ska förorenas. Ytorna är dock till stor del vattensjuka och befintlig dränering fungerar inte. Det kommer troligen inte att vara tekniskt möjligt att infiltrera större mängder länspumpningsvatten där. Därför kommer länspumpningsvattnet att ledas till dagvattensystemet så som Fortifikationsverkets anmälan beskriver. I och med att den nya dräneringen dessutom läggs under grundvattenytan kommer förorenat grundvatten att fortsätta att läcka ut i vattenskyddsområdet.

c) I punkt 3 påstår FIHM att *"inga massor innehåller förhöjda halter av PFOS."* Men det är de uppgrävda massorna det handlar om och på dessa massor har inga prov tagits ännu. Det är de massor som ligger i eller under grundvattenytan som kan vara kontaminerade eftersom grundvattnet är det.

5. Det handlar om markavvattning

Enligt 11 kap. 2 § miljöbalken definieras markavvattning som *"en åtgärd som utförs för att avvattna mark, när det inte är fråga om avledande av avloppsvatten, eller som utförs för att sänka eller tappa ur ett vattenområde eller för att skydda mot vatten, när syftet med åtgärden är att varaktigt öka lämpligheten för något visst ändamål."*

Enligt 11 kap. 3 § punkt 6 miljöbalken är *"bortledande av grundvatten eller utförande av en anläggning för detta"* per definition en vattenverksamhet.

Enligt 11 kap. 3 § punkt 8 miljöbalken är *"markavvattning"* per definition en vattenverksamhet.

Fortifikationsverkets bankantsdränering handlar om att avvattna mark med syftet att varaktigt öka lämpligheten så att flygplatsens rullbana kan användas. Då dräneringen åtminstone delvis läggs under grundvattenytan handlar det om att varaktigt leda bort grundvatten.

"Markavvattning får inte utföras utan tillstånd" står det i 11 kap. 13 § miljöbalken. Det är inte FIHM:s sak att ge tillstånd till markavvattning.

Lagstiftningen är i detta sammanhang tydlig och det är obegripligt att FIHM inte tillämpar den i det aktuella ärendet.

6. Sammanfattningsvis

Fortifikationsverkets dräneringsplaner riskerar att allvarligt försvåra föroreningsituationen på Karlsborgs flygplats. Det är helt orimligt att riskera ytterligare tillförsel av de miljö- och hälsofarliga PFAS-kemikalierna till dricksvattentäkten Vättern.

Aktion Rädda Vättern hade hoppats att FIHM tagit tillfället i akt och rättat felaktigheterna i handläggningen av detta ärende. Men så sker inte. Tvärtom.

Av Förvarsinspektörens skrivelse "Överlämnande av ärende efter överklagande av beslut FIHM2018-536-9" framgår det allt tydligare att FIHM inte har kunskap om lagstiftningen och inte förstår den planerade verksamhetens art.

Aktion Rädda Vättern vidhåller därför kravet på omedelbar inhibition av Förvarsinspektörens beslut (FIHM2018-536-9) att tillåta Fortifikationsverkets dränering av rullbanan på Karlsborgs PFAS-förorenade flygplats. Beslutet bör därefter upphävas och ärendet förvisas till ny handläggning tillsammans med det pågående markavvattningsärendet, som av länsstyrelsen betecknats som en verksamhet med risk för betydande miljöpåverkan (Länsstyrelsen 2018-08-31). Återigen måste det också påpekas att försvarets verksamheter inte kan delas upp i små separata ärenden och avgöras var för sig. Det krävs en samlad bedömning när det gäller påverkan på Natura 2000-området.

Aktion Räddas Vättern bestrider FIHM:s uttalande att föreningen inte har talerätt.

Aktion Rädda Vättern

Elisabeth Lennartsson
Ordförande

ARV:s kontaktperson i miljöprövningsärenden:
Christer Haagman
christer.haagman@gmail.com
072-895 16 91